

РЕАБІЛІТАЦІЯ У ХВОРИХ ОРТОПЕДО-ТРАВМАТОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ З ОСТЕОПОРОЗОМ У ВІКОВОМУ АСПЕКТІ

Гайко Г.В., Рой І.В., Кінча-Поліщук Т.А., Зінченко В.В.

ДУ «Інститут травматології та ортопедії» НАМН України, Київ

Резюме. В роботі визначені основні принципи застосування лікувальної гімнастики залежно від мінеральної щільності кісткової тканини з урахуванням віку пацієнтів та характеру патології. Запропонована методика проведення лікувальної гімнастики та комплекс фізичних вправ у віковому аспекті.

Ключові слова: мінеральна щільність кісткової тканини, остеопороз, реабілітація.

Вступ

Системний остеопороз вважається одним з найбільш поширених захворювань скелета. Майже 50% жінок у період менопаузи й майже половина всієї популяції у віці понад 75 років страждають на остеопороз [3, 5, 6].

Фізична активність у вигляді дозованих навантажень та тренування м'язів має велике значення для хворих з порушенням структурно-функціонального стану кісткової тканини [1, 2]. Саме тому актуальним є розробка програм фізичної реабілітації для хворих із системним остеопорозом.

Матеріал та методи

Обстежено 68 пацієнтів з остеоартрозом великих суглобів нижніх кінцівок. Вік від 65 до 80-ти років (літнього та старечого віку), з них 45 жінок, 23 чоловіка та 25 дітей віком від 5 до 16 років з тяжкими системними ураженнями скелета (недосконалий остеогенез, рахітоподібні захворювання, спондилоепіфізарна дизплазія, ідіопатичний ювенільний остеопороз, тривала іммобілізація (понад 6 міс).

Усім хворим проводили рентгенівську денситометрію (DXA). В результаті проведених обстежень зниження щільності кісткової тканини виявили в усіх дорослих хворих: остеопороз у 23 (34%), остеопенія – в 45 (66%) осіб. 35 пацієнтів були з діагнозами остеоартроз кульшового суглоба та стан після ендопротезування кульшового суглоба терміном від 6 до 12 місяців після оперативного лікування в умовах повного навантаження на оперовану кінцівку, 33 хворих на гонартроз I-III ступеня. Хворі скаржились на біль у хребті та кінцівках, який збільшувався під час руху, обмеження рухливості в суглобах. Характерним для 47% хворих були скарги на запаморочення та страх перед падіннями. У обстежених дітей ступінь втрати кісткової маси був у межах від (-2,6) SD до (-5,5) SD.

З метою оцінки прогнозу ризику падінь застосували тест «Timed Up and Go Test» («TAG») [7].

Клінічний стан пацієнтів у процесі лікування оцінювали за допомогою визначення рівня болю за візуально-аналоговою шкалою в балах (ВАШ). Нейропсихологічне тестування проводили за допомогою тесту реактивної та особистої тривожності Спілбергера-Ханіна [4].

Реабілітаційні діагностичні тести для дітей, на жаль, відсутні, тому ефективність проведеного лікування оцінювалась за даними рентгенденситометричного дослідження (DXA) в динаміці.

Хворі були розподілені на дві групи залежно від результатів проведеного «TAG»: група 1 – з низьким (час виконання тесту менш ніж 14 секунд) та група 2 – з високим (час виконання тесту більш ніж 14 секунд) ризиком падінь. Першу групу склали 42 пацієнти, другу – 26 хворих. Обстеження проводили до та після курсу лікування.

Мета занять лікувальною гімнастикою (ЛГ) – покращання координації рухів. Вправи були спрямовані на зміцнення м'язів нижніх і верхніх кінцівок, м'язів спини – посилення опорної функції та розширення рухової активності. Вправи проводили в щадному або щадно-тренуючому режимах. Перевагу віддавали ізометричним вправам та вправам з покращання координації рухів. У дітей у зв'язку з високим ризиком патологічних переломів застосовувалась гідрокінезотерапія та ЛФК у щадному режимі.

Загальний курс лікування складав 1 місяць. Заняття з ЛГ проводили щоденно (до 2-х разів на день у стаціонарі), що рекомендували й амбулаторним хворим. Програми реабілітації для 1 та 2 груп відрізнялися за тривалістю та кратністю процедур ЛГ на добу й кількістю повторів кожної вправи в комплексі.

Результати та їх обговорення

Основні принципи виконання лікувальної гімнастики: всі вправи виконували без болю, зважаючи на вік хворих, лікувальна гімнастика була спрямована на покращання координації рухів.

Таблиця. Динаміка основних клініко-функціональних показників до та після лікування

Показник	Група 1 (n=42)		Група 2 (n=26)	
	до лікування	після лікування	до лікування	після лікування
ВАШ, бали	5,7±1,3	3,1±1,1*	6,2±1,8	3,9±1,3
«ТАГ»-тест, секунди	11,3±1,4	10,9±1,5	16,2±1,7Δ	14,8±1,2Δ
Показники тривожності за тестом Спілбергера-Ханіна, бали				
Реактивна	29,4±2,3	24,1±1,9*	32,5±2,1	28,1±1,5*
Особиста	40,4±1,8	37,7±0,7	43,4±3,8	40,1±2,8

Примітки: * – $p < 0,01$ при порівнянні даних до та після лікування; Δ – $p < 0,01$ при порівнянні даних між групами.

Методичні підходи: скорочення часу кожного заняття ЛГ, збільшення кількості занять протягом дня, виконання вправ переважно з положення лежачи. У дітей заняття проводились у присутності батьків і мали ігрові моменти.

За результатами лікування згідно рівня «ТАГ»-тесту спостерігався перехід 8 (30,8%) хворих другої групи до першої, що свідчить про зменшення ризику падінь. Також спостерігалась нормалізація та стабілізація емоційного стану. Особиста тривожність як сталий показник, що характеризує стабільні психологічні характеристики хворих у процесі лікування, залишалась незмінною. Для всіх хворих було характерним зменшення больового синдрому за даними ВАШ та достовірні зміни інших показників (табл.).

У дітей за даними ретгенденситометричного обстеження при комбінації медикаментозної терапії з реабілітаційними заходами відзначалось покращення показників мінеральної щільності кісткової тканини на 0,9 SD, тоді як при застосуванні тільки медикаментозної терапії – відповідно на 0,6 SD.

Висновок

Запропонований комплекс лікувальних вправ спрямований на стабілізацію та покращання стійкості опорно-рухової системи у хворих з остеопорозом різного віку показав високу ефективність та може бути використаний для цієї категорії хворих.

Література

1. Белова А.Н., Щенетова О.Н. Руководство по реабилитации с двигательными нарушениями. Том. 1. – М.: 1998. – 224 с.
2. Епифанов В.А., Мошков В.Н., Антуфьева Р.И. и др. Лечебная физкультура. / Справочник, М.: Медицина, 1978. – 582 с.
3. Масик О.М. Про клінічну класифікацію змін мінеральної щільності кісткової тканини // Проблеми остеології. – 2000. – №4. – С. 54-56.
4. Ханін Ю.Л. Исследование тревоги в спорте // Вопросы психологии. – 1978. – №6. – С. 94-106.
5. McLeod J.F. Osteoporosis, cytokines and glucocorticosteroids // AllergyProc. – 1993. – V.14. – P. 363-364.

6. Melton L.J. III, Chrischilles E.A., Cooper C. et al. How many women have osteoporosis? // J. Bone Miner Res. – 1992. – 7. – P. 1005-1010.
7. Morris R., Harwood R.H., Baker R. et al. A comparison of different balance tests in the prediction of falls in older women with vertebral fractures: a cohort study // Age and Ageing. – 2007. – V.36. – P. 78-83.

РЕАБИЛИТАЦИЯ ПАЦИЕНТОВ ОРТОПЕДО-ТРАВМАТОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ С ОСТЕОПОРОЗОМ В ВОЗРАСТНОМ АСПЕКТЕ

Гайко Г.В., Рой І.В., Кінча-Поліщук Т.А.,
Зінченко В.В.

ГУ «Институт травматологии и ортопедии» НАМН Украины, Киев

Резюме. В работе определены основные принципы применения лечебной гимнастики в зависимости от минеральной плотности костной ткани, возраста пациентов и характера патологии. Предложена методика проведения лечебной гимнастики и комплекс физических упражнений в возрастном аспекте.

Ключевые слова: минеральная плотность костной ткани, остеопороз, реабилитация.

MEDICAL REHABILITATION IN THE ORTHOPEDIC PATIENTS WITH OSTEOPOROSIS

Gayko G.V., Roy I.V., Kincha-Polischuk T.A.,
Zinchenko V.V.

SI “Institute of Traumatology and orthopaedy NAMS of Ukraine”, Kyiv

Summary. In article main principles of treatment of an osteoporosis are given. Principles of medical exercises are determined depending on a degree of infringement bone mineral density. The technique of medical exercises and the complex of medical exercises are offered.

Key words: mineral density of bone, osteoporosis, medical rehabilitation, principles of treatment.